

Puheen houkuttelu ja suun motoriikan harjoittelu

Jyväskylän, Hankasalmen ja Uuraisten
terveyspalvelut

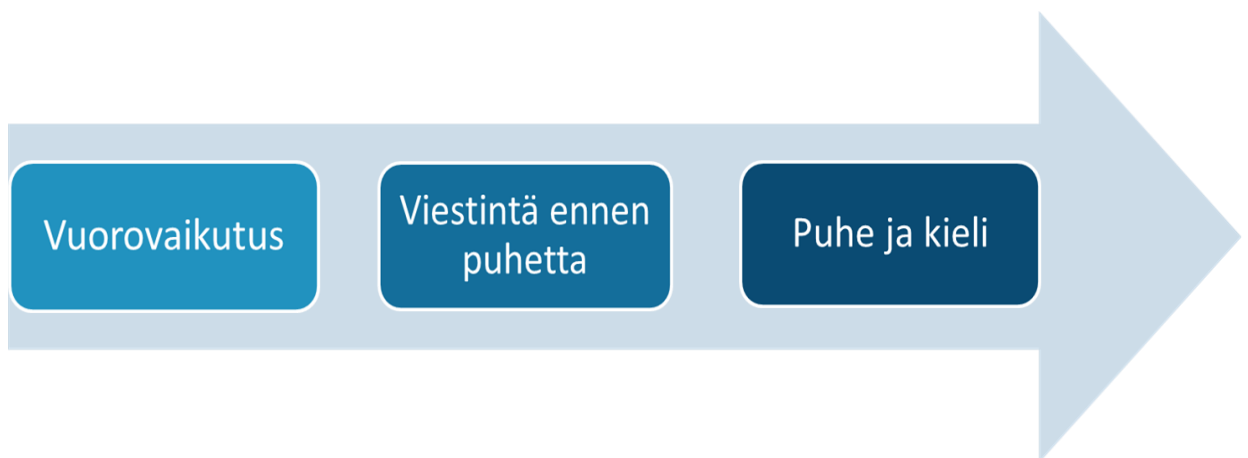
Kuntoutus/Puheterapia

JYVÄSKYLÄ

Puheen ja kielen kehityksen tukeminen

Tämä vihko antaa vinkkejä miten voitte tukea lapsenne puheen ja kielen kehitystä. Käymme läpi jonkin verran puheen kehityksen teoriaa, mutta pääpaino on kuitenkin käytännön vinkeissä.

- Puhe ja kieli kehittyvät vuorovaikutuksessa. Lapsi omaksuu puhetta kuuntelemalla, katsomalla ja matkimalla muiden tuottamaa puhetta vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

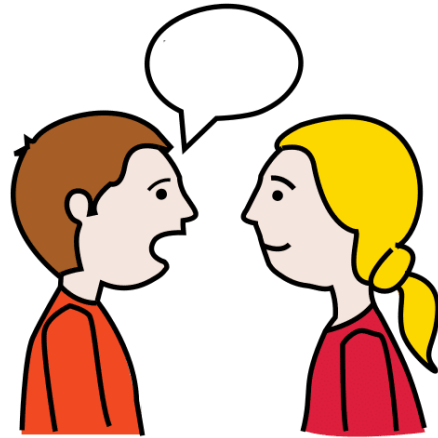

- Lapsen puheen kehityksen viivästymää voi selittää haasteet kuulossa, näössä, vuorovaikutuksessa, jäljittelytaidoissa tai muissa puheen kehitykseen vaikuttavissa asioissa. Näihin asioihin tulee puuttua varsinaisten puheharjoitusten lisäksi. Myös kuvien ja viittomien käyttö tulee aloittaa.
- Viittomat ja kuvat tukevat lapsen kielen ja puheen kehitystä sekä mahdollistavat lapsen ilmaisun silloin kun puhuttua kieltä ei vielä ole.
- Kuvien ja viittomien käyttöä käsitellään Jyväskylän terveystalveluiden puheterapeuttien Sanamurut-ohjausryhmässä, joka järjestetään kolme kertaa vuodessa. Lisätietoa ja ilmoittautumisoheet luettavissa nettisivuiltamme.

Puheen houkuttelu

Aluksi kannattaa kirjata ylös kaikki lapsen ilmaiset eli sanat, lauseet, tavut, huudahdukset ja ääntelyt. Näitä jo osattuja asioita voi hyödyntää lisää sanoja opetellessa.

Huomioi

- Sanojen määrä
- Sanojen merkitys (lapselle tärkeät sanat; perheenjäsenten nimet, leikkiin tai tekemiseen liittyvät sanat)
- Sanojen pituus (yksi-, kaksi- vai monitavuisia)
- Typistyvätkö sanat (esimerkiksi sana pupu=pu).
- Äänteet, joita lapsi tuottaa (puuttuuko sanoista esimerkiksi konsonantit kokonaan?)
- Sanaluokka (minkä sanaluokan sanoja lapsi tuottaa?)

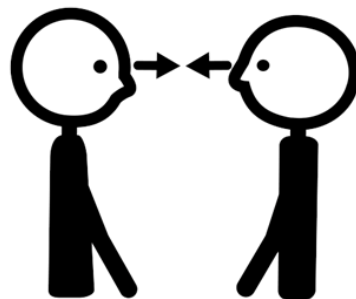

- Tärkeää luoda mukava ja rento ilmapiiri ja tehdä lasta kiinnostavia sekä motivoivia asioita. Älä pakota tai painosta lasta tuottamaan sanoja.
- Otollisia tilanteita
 - ✓ kirjan lukeminen
 - ✓ Leikit
 - ✓ arjen eri tilanteet (ruokailu, pukeminen, kylpyhetki)
- Laululeikit ja lorut (esimerkiksi Hämä-hämähäkki tai Tuiki, tuiki tähtönen) ovat hyviä keinoja houkutella lasta ääntelemään ja puhumaan.
- Huomioi kaikki lapsen kommunikointialoitteet ja -tavat, olivat ne sitten sanallisia tai muita (esimerkiksi ääntely, kuvat, viittomat, eleet, osoittaminen).
- Aluksi on tärkeämpää uusien sanojen ilmaantuminen kuin sanojen oikea ääntäminen.

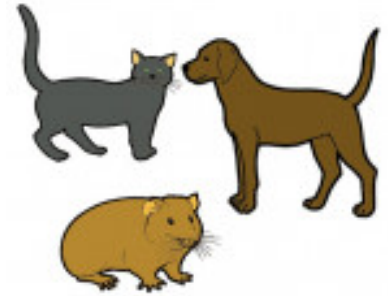

Puheen houkuttelu

- Harjoiteltavien sanojen tulee olla lapsen omasta kokemusmaailmasta eli sellaisia sanoja, joita lapsi kuulee käytettävän paljon.
 - Lapset omaksuvat helpoiten sanoja, jotka ovat heille itselleen merkityksellisiä ja kiinnostavia (esim. oman lemmikin tai lempilelun nimi) tai joilla pääsee vaikuttamaan tapahtumiin (esimerkiksi anna, tule, ei, joo)
 - Toistakaa paljon lapsen jo osaamia sanoja ja mahdollistakaa tilanteita, joissa näitä sanoja pääsee käyttämään
- Ohjaa lasta katsomaan omaa suutasi esimerkiksi nostamalla nimettävän lelun lähelle kasvoja, jotta lapsi kuulemisen lisäksi näkee puhemallin. Myös peiliä voi käyttää apuna puheliikkeiden havainnointiin.

- Houkuttele lasta tuottamaan erilaisia eläinten ja koneiden ääntelyitä

- *hauhau, miau, sss, prmm, tuut tuut, pii paa, piip-piip, tööt tööt, au, oi-oi, lal-lal-laa* jne. Kaikki ilmaiset ovat arvokkaita
- Käyttäkää eri tilanteisiin liittyviä lyhyitä, yksinkertaisia sanoja (*hei-hei, kiitti, o-ou, nam*)
- Houkutelkaa lasta tuottamaan sana, joka muistuttaa lapsen jo osaamaa sanaa
- Esimerkiksi jos lapsi osaa sanoa sanan "*mamma*", voi sana "*mummu*" onnistua

Ensimmäiset sanat

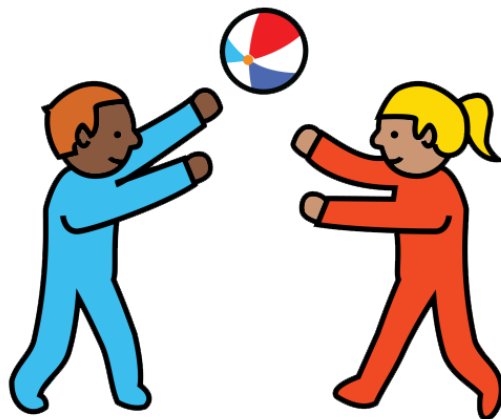
- Lapsen on helpoin tuottaa lyhyitä sanoja, joiden äänteet ovat yksinkertaisia tuottaa.
 - Huulioäänteet, kuten M ja P, ovat yleensä konsonanteista helpoimpia tuottaa. Vihkon lopussa on esimerkkejä tällaisista sanoista.
- Sanan alkuinen konsonantti opitaan useimmiten ensimmäisenä.
- Mitä vähemmän eri äänteitä ja ääntymäpaikan vaihtoksia sanassa on, sitä helpompi sana on sanoa.
 - Usein lapselle ovat vaikeita diftongit (samassa tavussa peräkkäin olevat vokaalit esim. ”*pois*”) sekä konsonanttiyhtymät (kaksi eri konsonanttia peräkkäin esim. ”*ilma*”)
- Äänteistä S, R ja D opitaan yleensä viimeisenä.

- Vaikeimpia sanoja ovat monitavuiset sanat, joissa on diftongeja, konsonanttiyhtymiä sekä useita ääntymäpaikan vaihdoksia (esim. *"vuoristorata"*).

- Lapset omaksuvat helpommin asioiden ja tavaroiden nimiä kuin tekemistä kuvaavia sanoja
 - ✓ Asioiden ja esineiden nimien lisäksi kannattaa harjoitella tekemistä kuvaavia sanoja (esim. *tuu, ajaa, anna*), jotta lapsi voi muodostaa lauseita.

- Ensimmäiset sanat saattavat helposti typistyä tai muutoin muuttaa muotoaan.
 - Laajenna lapsen typistyneet sanat esimerkiksi, jos lapsi sanoo pu, toista lapsen tuottama sana painottaen puuttunutta tavua ” *Joo, se on pupu*”.
- Sanoja voi rytmittää taputtamalla käsiä yhteen tai esim. lapsen käsivarteen. Tämä auttaa lasta huomaamaan sanan pituuden (tavumäärä).
- Iloitkaa yhdessä, kun lapsi oppii uuden sanan.

Suun motoriikan harjoituksia

Näillä harjoituksilla voi vahvistaa suun alueen lihaksia, joita tarvitaan myös puhuessa.

Harjoituksia huulille

- Puhalletaan saippuakuplia, höyheniä tai kynttilä sammuksiin. Harjoituksissa ohjataan lapsen huulio pyöreäksi kevyesti suupielistä painamalla, jos huulet eivät muuten pyöristy
- Imetään mehua ja paksumpia nesteitä pillillä. Ohjataan pilli huulten väliin (**EI** hampaiden väliin). Jos tämä ei onnistu heti, tuo pilli kerta kerralta lähemmäs huulia pois hampaiden välistä

- Irvistellään, tehdään erilaisia hirviönaamoja

Harjoituksia huulille

- Puhallusharjoituksia voi tehdä myös puhaltamalla pillillä kevyitä palloja tai puhaltamalla kuplia veteen. Muista pitää pilli vain huulten välissä
- Soitetaan huuliharppua, äänipilliä, nokka-huilua tms
- Pidetään huulilla kiinni esimerkiksi pillistä kun toinen yrittää vetää sitä irti
- Poimitaan lautaselta huulilla pieniä herkkupaloja (rusinoita, pähkinöitä, omenanpaloja jne.)
- Laitetaan huulin huulipunaa ja tehdään erilaisia pusukuvia paperiin

Harjoituksia kielelle

- Nuollaan tikkaria, jäätelöä tai leipomisvälineet puhtaaksi
- Nuollaan ikeniin ja huuliin siveltyä hunajaa tai suklaata
- ”Pestään” kielellä ylähampaat ja alahampaat
- Lallatellaan: *”lal lal lal lal”*
- Pidetään kielellä muroa yläetuhampaiden takana
- Liimataan ohut kakkukoriste yläetuhampaiden taakse ja koitetaan irrottaa sitä kielellä

Helppoja M- ja P-sanoja

Voit houkutella lastasi jäljittelemään näitä helppoja sanoja. Ohjaa lastasi katsomaan huuliasi, jotta lapsi näkee miten äänteet tuotetaan.

PUU
PYY
MUU
MÄ
PÄÄ
MAA
MYY
ME

PIPI
PAPPA
MIMMI
MOPO
PUPU
MAMMA
MUMMU
POMO

PEPPU
PAPPI
PUPPE
PIPO
MÄMMI
PEPPI
PIIPPU
PAPU
MUUMI
MUMMI

Helppoja T-sanoja

TUU
TÄÄ (TÄMÄ)
TAA (TAAKSE)
TEE

TÄTÄ
TUTTU

TATTI	TUTTI
TÄTI	TITTA
TOTTA	TUUTTI
OTTA	OOTTA

Muita helppoja sanoja

ANNA
KAKKA
KUKKA
KAKKU
KUU
KUKKUU
NUKKUU
AMMUU

NENÄ
OMA
ITE
AJAA
OMPPU
POMPPII
HAKKAA
KAKKAA

TIPU
PATE
PATTI
POTTU
TIPPUU
PAATTI
MENEE

Harjoitteluvinkkejä

Esimerkki Anna-sanana harjoitteluun palapeliä tehdessä.

Vanhempi tekee palapeliä ja palapelin palat ovat lapsella. Vanhempi pyytää lapselta palan sanomalla aina: "Anna". Lapsi antaa palan ja vanhempi laittaa sen paikoilleen. Kun palapeli on tehty, vaihdetaan vuoroja ja lasta houkutellaan sanomaan: "Anna". Harjoitteluun voi lisätä myös muita helppoja sanoja: "Ai tää?", "Ei tää", "Tää", "Ota" tai "Ota tää".

Esimerkki tippuu-sanan harjoittelusta.

Otetaan pöydän reunalle leluja riviin. Työnnetään lelut etusormella lattialle samalla sanoen: "Tippuu". Otetaan lelut, joiden nimet lapsi osaa sanoa. Aikuinen antaa ohjeen: "Pupu tippuu", "Muumi tippuu", "Tipu tippuu" jne. Vaihdetään vuoroja, jolloin lapsi sanoo ohjeen. Lelut voivat pudota myös ammeen reunalta veteen.

Lähteet

Kuvat: <https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/>

Kunnari, S., Savinainen-Makkonen, T. (2012): Ensisanojen kausi. Teoksessa: Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. *Pienten sanat: Lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) (2011). *Lapset kieltä käyttämässä: Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) (2003). *Joko se puhuu?* Jyväskylä: PS-Kustannus.

Lisää luettavaa:

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/puheen-ja-kielenkehitys/>

